

Spoštovani predsednik države,

spoštovani gostitelji današnje proslave, župani Občin Puconci, Tišina in Cankova,

cenjeni poslanci državnega zbora, župani in predstavniki pomurskih občin, predstavniki državnih institucij,

predstavniki nevladnih, veteranskih in domoljubnih organizacij,

spoštovani predstavniki verskih skupnosti,

Slovenke in Slovenci, Prekmurke in Prekmurci!

O Prekmurju kot o konstitutivnem delu slovenskega etničnega prostora in kot integralnem delu slovenske države v sodobnem času sploh ne pomišljamo. Ta povezanost se povprečnemu Slovencu dandanes zdi logična in samoumevna. Prekmurje danes deli in sooblikuje skupno slovensko usodo.

Vendar, vse do začetka 20 stoletja ta povezanost skozi tok celotne zgodovine ni bila tako samoumevna. Spomnimo: Prekmurje se je v času po prvi svetovni vojni, v centru prizadevanj za takratno preureditev povojnega sveta in v času emancipacije mnogih evropskih narodov, med njimi tudi slovenskega, kot nekoliko pozabljena mejna pokrajina madžarskega dela poražene Avstro-ogrske, na pariški mirovni konferenci nenadoma znašlo v soju diplomatskih žarometov. Vrhovni svet konference je dne 9. julija 1919, upošteva je prepričljive argumente delegacije kraljevine SHS o poseljenosti, avtohtonosti prebivalstva in jezika kot osnovnega gradnika kulturne ter narodne zavesti in pripadnosti, sprejel odločitev o priključitvi med Muro in Rabo živečih Slovencev k matični domovini, to je državni tvorbi Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zasluge za danes slovensko Prekmurje gredo v veliki meri prav spretnosti in diplomatskim veščinam člana jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci, našega prleškega rojaka dr. Matije Slaviča, predvsem pa njegovemu poznavanju narodnostnih, jezikovnih, zemljepisnih, gospodarskih,

političnih in zgodovinskih razmer v Prekmurju. Jugoslovanska vojska je oblast na ozemlju Prekmurja prevzela 12. avgusta in jo pet dni pozneje, dne 17. avgusta leta 1919 na množičnem ljudskem zborovanju v Beltincih, na katerem se je zbralo več kot 20.000 ljudi, predala civilnemu upravitelju. Šele s priključitvijo Prekmurja državi SHS je bilo tako razrešeno dolgo tleče narodnostno vprašanje tukajšnjega življa, ki je po 900 letih ločenega razvoja pod madžarsko krono tako znova postal del matičnega slovenskega naroda. A tudi v času tuje nadvlade so Prekmurci skozi svoj jezik in kulturo znali ohraniti svoje nacionalno bistvo. Še več, prekmurski protestantski pisci so Prekmurje in Prekmurce že v 18. stoletju s prvo prekmursko knjigo vzpostavili kot nacionalni in posledično tudi kot politični subjekt. Prekmurci so bili in so ostali Slovenci, prekmurščina je postala slovenski knjižni jezik.

Spomin na čas, ko se je tok zgodovine v drugem desetletju dvajsetega stoletja zgostil do svojih skrajnih meja, je bil kar nekaj časa neupravičeno prepuščen pozabi zgodovinskih arhivov in, razen omemb izgube slovenskega etničnega ozemlja na Koroškem in na Primorskem ter preštevilnih žrtev vojne, širši javnosti, vsaj kar se usode Prekmurja tiče ni bil posebej znan. Pozabi zgodovinskih arhivov je bila prepuščena tudi vrsta akterjev takratnih dogodkov, slovenskih domoljubov, osebnosti izjemne širine, razgledanosti, daljnovidnosti in poguma, med njimi mnogih Prekmurcev, ki so s svojimi dejanji tako usodno vplivali na takratna dogajanja. Kako se je moglo zgoditi, da smo ta prvovrsten zgodovinski trenutek slovenskega naroda, ki je brez dvoma eden od pomembnih gradnikov današnje ozemeljske in narodnostne suverenosti Republike Slovenije, ko je slovenstvo za pogajalsko mizo pridobilo precejšen del svojega etničnega prostora, preprosto prezrli in zakaj je ostal komajda opažen vse tja do leta 2005? Je to bila naša nevednost, pomanjkanje zgodovinskega uvida, domoljubja, pomanjkanje državljanske zavesti, ideološka zaslepljenost, morda celo zavestno (samo)zanikanje?

Ta zgodovinski dolg je vendarle bil, a ne v celoti, poravnani šele leta 2005, ko je Državni zbor prisluhnil pobudi pomurskih poslancev, s katero smo končno pretrgali s to neznosno zgodovinsko slepoto in ignoranco. Dan združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom kot državni praznik od takrat praznujemo 17. avgusta. A zgolj suha formalnost zakona, ki ta dan uvaja kot državni praznik, ne zadošča. Ta dan kot praznik vseh, ne le Prekmurcev, v kolektivni zavesti Slovencev to mora šele postati. Njegov smisel kot dan zgodovinskega spomina na usodne dogodke, predvsem pa kot opomin, vodilo in vir navdiha prihodnjim rodovom bo dosežen, ko ga bodo vedno znova, ne le vsak 17. avgust, zlasti pa ne na vsakih 5 let in ne le skozi bežne omembe na manj pomembnih straneh javnih občil ponotranjili vsi Slovenci in bo z nami praznovala celotna Slovenija.

Vendar, če smo z zakonom primerno poskrbeli za obuditev spomina na sam dogodek, naš dolg do njegovih akterjev, do vseh domoljubov, ki so prispevali k izgrajevanju prekmurske zavesti kot neločljivega dela slovenstva, ostaja neporavnani. Nekateri med njimi v vsem tem času niso dobili primerne spominskega obeležja, kar govori predvsem o nas samih in o našem odnosu do lastne zgodovine.

V mislih imam zlasti prekmurske izobražence, narodne buditelje, ki so se zavzemali za priključitev Prekmurja k matičnemu slovenskemu, oz. takrat jugoslovanskemu ozemlju, Ivana Jeriča, Ivana Bašo, Mihaela Kuharja, Jožefa Klekla, Joška Godino.... V mislih imam tudi slovenskega generala, pesnika in vzornega domoljuba Rudolfa Maistra, ki je po prvi svetovni vojni z vojaško silo tako usodno posegel v določanje severnih slovenskih meja, brez katerega ne bi bilo ne slovenskega Maribora, ne slovenskega Podravja in zelo verjetno tudi ne slovenskega Prekmurja.

In če ponovno spomnimo na prezrtega dr. Matijo Slaviča: kako bi se izšlo nedavno določevanje meja z eno od slovenskih sosed, ko bo v naši neposredni bližini, tu ob Muri, za novodoločeno mejo najverjetneje zopet

ostalo kar nekaj naših slovenskih sodržavljanov, če bi v pogajanjih premogli ljudi domoljubja in daljnovidnosti, osebnostne ter intelektualne širine prleškega rojaka dr. Matije Slaviča?

Ugotavljamo, da po vseh teh letih tudi Prekmurci znova potrebujemo premislek o nekaterih, nekoliko pozabljenih in prezrtih vrednotah, o svojem jeziku, pripadnosti skupnosti, narodu, predvsem pa ozaveščanje o enakovrednem zgodovinskem umeščanju Prekmurja v mozaik slovenske državnosti. Današnje dožemanje Prekmurja v Sloveniji kot neke, v vseh pogledih nekoliko statične margine nas pripelje do vprašanja, kako se Prekmurje danes sploh umešča v splošno zavest Slovencev kot integralni del Slovenije!? Se Slovenija za povprečnega Slovenca iz osredja države konča takoj nekje za Mariborom? In če se vrnem k logičnosti in samoumevnosti - kako nas doživlja celotni slovenski prostor, ali nas zmore doživeti le skozi neznosno plehkost predsodkov in poenostavljenih stereotipov o eksotičnem narečju, mehki prekmurski duši, obmurskih meglicah in odlični kulinariki, ter na drugi strani le skozi vesti o ekonomskih težavah, naravnih nesrečah, zaskrbljujočemu slabšanju demografske situacije, ko se zaradi vnovičnega izseljevanja v iskanju boljšega jutri, ter staranja prebivalstva danes praznijo celotna obmejna območja te pokrajine? Je Prekmurje obsojeno na večno drugorazrednost, ali je zmožno odboja proti vrhu? Tak premislek je nujen zlasti zaradi mladih, zaradi osmišljenja njihove poti v prihodnost na domači grudi. Odsotnost temeljitega premisleka o teh ključnih vprašanjih, zlasti na ravni države, danes omogoča vnovično oživljanje nekkih tujih nacionalnih sentimentov in njihovo prelahko vrnitev v ta fizično in tudi miselno izpraznjen prostor. Družba, skupnost, narod se izgrajujejo skozi sistem odnosov. Ko je prizadet vrednostni sistem neke skupnosti, ko nismo zmožni najti skupne identifikacijske in povezovalne točke, skupnost vse bolj tone. Prav zato je čas za novo prekmursko samozavest, ki bo zapolnila to vrzel in ki bo utemeljena na izročilu domoljubja vseh zavednih Slovencev, med njimi pa zlasti naših

rojakov, Prekmurcev in Prlekov, ki se niso izogibali ne dunajskega, ne beograjskega, ne pariškega parketa, ter tako s svojo samozavestjo vplivali na tok celotne slovenske zgodovine. Ta je svoj vrhunec dosegla prav s trenutkom formalne razglasitve neodvisne in samostojne demokratične države leta 1991, katere del je tudi Prekmurje.

Spoštovani,

naj zaključim s ključno mislijo: Prekmurje in Prekmurci smo enakovredni gradnik te države. Na to se drugod, predvsem v centru odločanja, mnogokrat pozablja. Bogastvo te pokrajine ni samo zemlja, so predvsem ljudje, njihov ustvarjani intelektualni potencial, ki smo ga v Prekmurju z izseljevanjem, žal, vedno izgubljali. Tu so vse prevečkrat ostajale le delitve, malodušje, vdanost v usodo, grenkoba in drobne zamere, v katerih smo in tudi sedaj prepogosto izgubljammo vsi. Prav zato moramo v sebi znova prebuditi nam lastno samozavest in ponos in doseči enotnost, ki bo ob spoštovanju lastne zgodovine omogočala pogled naprej. Zgodovina nam kaže, da smo tega zmožni, dejanja naših prednikov pa, da tukaj prebivajo zavedni, trdni in pogumni ljudje, ki so zmožni velikih dejanj. Prav je, da si to končno priznamo tudi sami.

Današnje praznovanje, predvsem pa praznovanje stote obletnice združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom čez dve leti je ponujena priložnost, da v pripravah na ta praznik Prekmurci znova strnemo vrste in uveljavimo svoj glas v širši slovenski javnosti. To naj bo dan, ko bomo z mislijo na vse te rojake skupaj presegli lastne dvome in opravili s tujimi pomisleki.

Lepo praznovanje vsem!

K nagovoru vabim predsednika republike Slovenije, gospoda Boruta Pahorja.